

Stradivarius i Björnlunda

J. N. 27. 10. 1974



FOTO: AKE MALMSTRÖM

Tore Sjölander med Oskar Karlssons fiol. Oskars gamle vän Josef Zetterkvist tittar på.

Oskar Karlsson, lantbrukare och spelman i Björnlunda, hade under 80 år den här fiolen under hakan.

Han fick den en gång av sin far. Oskar Karlsson förmanades att vara rädd om fiolen, för den var i alla fall en äkta Stradivarius.

Det var Oskar Karlsson, rädd om fiolen. Han ville aldrig sälja

den. Han blev lömsk på alla dem som flinade och sa att det var ju ingen Stradivarius, tokgubbe,

OSCAR III

en äkta Stradivarius kostar flera hundra tusen kronor... Han dog på Södertälje lasarett 92 år gammal, och hans sista vilja var att få sin Stradivarius med sig i gra-

ven. För den var ju i alla fall alldeles äkta, hade far sagt.

Auktionsutropare Rickard Andersson skrockade ut över oss alla på gårdsplanen att nu var det dags för Oskars gamla fiol... en finfin äkta Stradivariusförfalskning värd sina modiga 500 riksdaler. Minst.

Försäkringstjänstemannen Tore Sjölander från Södertälje fick den

för 700 kronor, efter en seg och håglös budgivning.

Älgbössan slogs vi om, den gick för tusenlappen.

Nu var han ju död, spelmannen Oskar Karlsson.

Nu vågade man öppet säga vad man alltid sagt i trakterna kring Björnlunda: äsch, gubben Oskar och hans förfalskade fiol...

Forts. sidan sjutton, spalt ett

Stradivarius...

Forts från sid ett

Men också i Björnlunda är det skimmer och trolldom kring namnet Antonio Stradivari, född 1648 och död 1737, men den evige gångaren runt världens alla auktioner.

DET FANTASTISKA ryktet om Oskar Karlssons Stradivarius hade med annonsens vindsnabba fart sprjtt sig långt bortom Björnlunda, Blacksta, Gåsinge och Gnesta.

Sluga rösterna från hela Sverige ringde auktionsfirman Peter Alkgård, men nu är det så att hotet från Konsumentombudsmannen lägger slagskugga även över Stradivariusmyten.

Under hela veckan fick vi klart och tydligt meddela att det rörde sig om en kopia och inte en äkta violn, säger auktionist Peter Alkgård.

Därför stod inga fiolexperter och klafsade i leran. Det var huvudsakligen folk från trakten som klafsade och bökade i Oskar Karlssons lösöre.

Stämningen var god och otvungen och auktionsvärdet det bästa. Det förtog emellertid inte en bitande strimma av bårhus och huggsexa.

Skriv att han bluffade i hela sitt liv om den där fiolen manade en budgivare med samma lver som han väddade om anonymitet.

För min del tror jag inte att Oskar bluffade.

Han längtade i hela sitt liv.

OMSIDER lägger jag ihop lösa bitar om Oskar Karlsson till något som skymtar som en profil.

Han var bonde, småbrukare. Han var traktens sk allt i allo, vilket de elaka kallar kuf. Man kallade honom också "Skirtorparn" av den folkloristiskt raka anledningen att han hade torp i något som heter Skirtorp.

Han spelade fiol under hela sitt torparliv.

För när det drog ihop sig till logdans och slagsmål på Tappnäs och Sparreholm... vem stod där med fiolen om inte Oskar Karlsson. Och på Brinks loge och Tullgarns brygga... Oskar med fiolen.

I den mån han förleddes att aktivt delta i förekommande bryskheter för han först hem med fiolen, för den var ju i alla fall äkta.

Oskar Karlsson hörde till de svenska vägskaälens folk, och han spelte sig runt bygderna för att omsider nå sitt livs höjdpunkt. Det kom en ung glop från Sveriges Radio och sa att han hette Gnesta-Kalle.

Så fick Oskar Karlsson gnida opp sitt livs signaturlmelodi som han hade komponerat själv.

Den hette "Skirtorparn" och vad det spratt och ryckte och gnolade i den självbiografien.

Plötsligt var de slut, hans 92 år.

MÅ NU HERRENS bokslutvara Oskar skonsammare än budgivarerna på gårdsplanen.

Man ger bud och man vidhäftar gärna buden med ett litet minne. Dessa minnen är stundom leriga som fotavtrycken.

Folk rycker förstulet i eternitplattorna, för han har nog gömt pengar i väggarna, Oskar. Och inte kunde dom ta in honom på hemmet för det där satans fiolgnället. En odalman muttrar: tänk när Oskar kom farande på traktorn ner till stämman i Björnlunda och orerade om att bönderna skulle akta sej för kontorsträlarna i slakteriföreningen...

Han hade musikantens klarsyn, gamle Oskar, och den gick genom närg och ben på kontorsträlar.

Det enda han var riktigt känslig för var det här med att fiolen inte skulle vara äkta, berättar Josef Zetterkvist, som var vän med Oskar sedan de allra första vägskaäl.

För det stod ju i alla fall "Antonius Stradivarius Cremonensis, Faciebat Anno 1723" i botten, det

hade Oskar sett när han skrapade i dammet.

Då så.

Vad skulle Oskar iväg till de fisförnåma experterna för. Äkthetsintyg eller inte äkthetsintyg, fiolen låter som den låter.

Josef Zetterkvist tror för sin del att nog visste Oskar om hur det förhöll sig.

Det var därför han ville ha fiolen i grav och bränd skulle den vara.

I VIMLET tycker jag mig se en man i vit rock och toppluva, och händerna har med åren valkats av skärverktyg och fält.

Antonio Stradivari, död 1737.

Han förefaller se nöjd ut. Oskar fick ju aldrig veta den smärtsamma sanningen och den sanningen är så komplicerad att den inte bara förbryllar Björnlunda.

Stradivari gjorde ungefär 1000 fioler. Av dem finns ungefär 500 bevarade och registrerade och äkthetsintygade. Resten har demolerats av krig och andra ovarsamheter. Världens ledande Stradivarius-expert är firman Hill & Sons i London. Där säger sir Desmond Hill att bara 15 fioler är spårlost försvunna och således på driven.

Varje år kommer ungefär 300 människor till oss och säger sig ha hittat en äkta Stradivarius... och varje år visar sig ungefär 300 äkta Stradivarius vara kopior...

Sir Desmond Hill tar symboliska 1 pund i "besiktningavgift". Under sina 42 år i familjefirman har han bara vid ett tillfälle varit med om att torka dammet av en äkta Stradivarius. Resten är massfabrikerade kopior, gjorda i England och Tyskland på 1840-talet då fiolspel hade en högkonjunktur.

De kallas av experterna för "15-shillingsfioler".

JAMEN, tänk om nu Oskars fiol var en av de spårlösa 15...

Försäkringstjänsteman Sjölander är redan lugnad på den punkten. Experter på Musikhistoriska museet har redan dragit ner rullgardinen i botten. Det är en kopia.

Jamen ändå...?

Det är inte fånigt att rusa iväg till Björnlunda med drömmen om en äkta Stradivarius. Ännu mer fantastiska historier har inträffat. Det fanns en gång en militärmusiker som hette Lars Zetterkvist.

Han logerade under brinnande manöver på Kobbergs slott, det var på 1880-talet då militärer ännu åtnjöt vis komfort. Kobbergs värdfolk sa att det låg en gammal fiol på vinden, ta den ni... och Zetterkvist tog den till Paris, där den plötsligt visade sig vara en äkta Amati, byggd 1614 och värd 260 000 kronor. Det finns källarvarianter också... man läste en musikrecension från 1750 var härfört talades om "... konsertmästarens glödande violin". Hill & Sons forskade och rotade.

Man rotade sig bakåt i århundradena och hittade omsider en slottskällare i Skottland. Där låg den, en Stradivari kallad "Ex-Earlen av Plymoth" som sedermera övertogs av Fritz Kresler. Nu hänger den på väggen bakom pangsarglas hos samlaren Henry Hottinger i New York.

Jamen ändå...!
Det kunde ha varit någon av de stulna violinerna som gick under klubbän i Björnlunda. "Herkules" eller "Gibson" som rövades bort i St Petersburg resp New York vid sekelskiftet. "Lilla Mendelssohn-violinen" stals från en bank i Berlin men hittades 34 år senare i händerna på en gatumusikant i Krakow...

Det har alltid varit de brännande och ångande kryddorna i myten kring Stradivarius, och nog känner vi av det där vi står på Oskar Karlssons gårdsplan.

Och plötsligt går hans kära fiol iväg för ynka 700 kronor i stället för de 270 000 kronor man förväntat sig.

Men å andra sidan förefaller Oskar Karlsson ha varit mer äkta än fiolen.

BAGENS NYHETER Söndagen den 27 oktober 1974

Han bluffade inte men han längtade

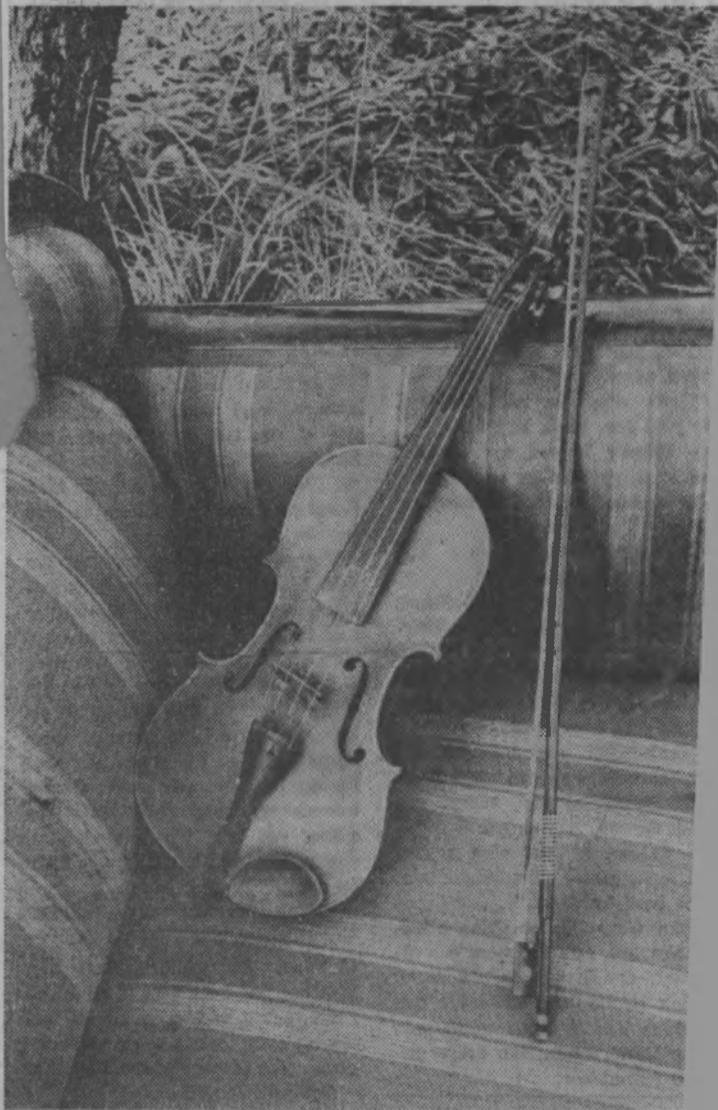


FOTO: AKE MALMST

Du kan inte avgöra om det här är en äkta eller falsk Stradivarius. Experterna tar till röntgen, och de främsta musikalerna lyssnar på tonen. Alla dessa falska Stradivarius har enkel förklaring: under 1840-talet blev kopierade mäfioler för 15 shilling succé. Nu hittar vi 15-shillingsfioler vindar och i gamla spelmanshem, och vi blir väldigt g och nervösa.